

Anna Wieradzka-Pilarczyk¹

Szymon Jakób²

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

Sylwetka absolwenta Szkoły Katechistów – pomiędzy teorią a praktyką

Każda jednostka naukowa, oświatowa czy szkoleniowa, jako element zachęcający do podjęcia kształcenia, prezentuje tzw. sylwetkę absolwenta. Jest to opis umiejętności i kompetencji uzyskiwanych po zakończeniu formacji. Jednak pomiędzy oczekiwaniami a rezultatami może zaistnieć pewien rozdzźwięk. Nie zawsze powzięte założenia przekładają się na praktykę. Niewątpliwie pewna idea wzorcowego katechisty była obecna od początku funkcjonowania Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej. Szkoła została powołana do istnienia 15 maja 2010 roku przez Arcybiskupa Metropolity Poznańskiego, Stanisława Gądeckiego, a jej ideą przewodnią jest przygotowanie osób świeckich – katechistów, do prowadzenia katechezy dorosłych w parafiach. Działalność szkoły jest stosunkowo nowym zjawiskiem w realiach archidiecezji poznańskiej. Szkoła istnieje od jedenastu lat, jednak przez ten czas nie uczyniono gruntownych analiz i badań dotyczących funkcjonowania szkoły, a także kompetencji katechistów czy ich formacji.

W niniejszym przedłożeniu problem badawczy stanowi opisanie sylwetki absolwenta w idei i praktyce. Pytania badawcze, które wyznaczają obszar badań, to: „W jakim stopniu teoretyczna idea szkoły jest zgodna z poczuciem misji do głoszenia katechez dla dorosłych oraz realnymi kompetencjami katechistów?”, „Jak kompetencje katechistów oceniają obserwatorzy katechez?”, „Jak oceniają

¹ Anna Wieradzka-Pilarczyk – dr teologii, mgr psychologii, adiunkt w Zakładzie Filozofii i Dialogu Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu, e-mail: awiera@amu.edu.pl, ORCID: 0000-0001-6152-2388.

² Szymon Jakób – prezbiter archidiecezji poznańskiej, mgr, doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UAM w Poznaniu, e-mail: szyjak@amu.edu.pl, ORCID: 0000-0003-4825-4854.

formację w szkole sami katechiści?”, „Na ile treści prezentowane w szkole są przydatne w nabieraniu potrzebnych później kompetencji?”.

Za cel pracy powzięto stworzenie realnej sylwetki absolwenta szkoły z uwzględnieniem nie tylko intencyjnych zamierzeń wynikających z dokumentów Kościoła, ale także obserwacji praktyki prowadzenia katechez przez katechistów i ich samooceny. Na opis sylwetki absolwenta składają się trzy wymiary: powołanie i misja katechisty, formacja, kompetencje.

Biorąc pod uwagę celowość pracy, niezbędna będzie analiza dokumentów Kościoła oraz badania empiryczne. Posługując się metodą opisową, najpierw dokonana zostanie analiza dokumentów katechetycznych, które zostaną ograniczone do wybranych zagadnień katechezy dorosłych. Następnie wizja sylwetki katechisty zostanie odniesiona do analizy kwestionariuszy katechistów oraz hospitujących ich, w ramach praktyki formacji podstawowej, kandydatów na katechistów. Rezultaty pracy mogą wnieść duży wkład do dyscypliny teologicznej, jaką jest katechetyka, a także psychologia pastoralna. Jednocześnie konstruktywna krytyka kształcenia w szkole może przyczynić się do ulepszenia formacji. Ponadto praca okazać się może wysoce przydatna dla twórców szkół katechistów w innych diecezjach.

1. Katecheza dorosłych w archidiecezji poznańskiej

Papież Franciszek w Motu proprio *Antiquum Ministerium* z 10 maja 2021 roku ustanowił posługę świeckiego katechety³. Decyzja ta ma na celu unormowanie posługiwania katechetycznego świeckich w parafii. Papież podkreśla potrzebę odpowiedniego przygotowania i formacji kandydatów do pełnienia tej posługi. W archidiecezji poznańskiej konieczność należytego formowania świeckich w celu przygotowania ich do angażowania się w katechezę dorosłych w parafiach zauważono już podczas Synodu Archidiecezji Poznańskiej mającego miejsce w latach 2004–2008. Została poruszona wówczas kwestia parafialnej katechezy dorosłych, która w większości nie była realizowana regularnie. Opracowane dokumenty synodalne określiły cele takiej działalności katechetycznej, wśród których na czoło wysuwało się rozwijanie wiary dorosłych i przygotowywanie świeckich do współodpowiedzialności za Kościół⁴. Podkreślono, że: „Kościół przywiązuje wielką wagę do katechezy dorosłych, którą uznaje za najznakomitszą formę katechezy” (SAP I, 240). Refleksja ta doprowadziła do stwierdzenia, że:

³ Por. Franciszek, *List motu proprio „Antiquum Ministerium”*, Warszawa 2021, 8.

⁴ Por. *Dokumenty Synodu Archidiecezji Poznańskiej w latach 2004–2008*, Poznań 2008, 7 (dalej: SAP).

Dla zapewnienia skuteczności, katecheza dzieci i młodzieży musi być wspierana i uzupełniana przez katechezę dorosłych. Archidiecezja Poznańska podejmuje niektóre z form tej katechezey. Wobec niewystarczalności dotychczasowych form oraz rozszerzenia kręgu adresatów Synod podjął refleksję nad jej zorganizowaniem w całości od nowa (SAP I, 257).

Konkretną odpowiedzią na postulaty, zgłaszane podczas synodu diecezjalnego, jest Szkoła Katechistów Archidiecezji Poznańskiej powołana do istnienia 15 maja 2010 roku przez Arcybiskupa Metropolity Poznańskiego, Stanisława Gądeckiego⁵. W dekrete powołującym Metropolita Poznański zaznaczył, że erygowanie Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej ma na uwadze zapotrzebowanie na katechezę dorosłych oraz wynika z przepisów prawa kościelnego, Dekretu o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* Soboru Watykańskiego II i Adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae*⁶. Ideą przewodnią szkoły jest przygotowanie osób świeckich – katechistów, do prowadzenia katechezey dorosłych w parafiach. Szkoła współpracuje z Wydziałem Przekazu Wiary, Nauczania i Wychowania Katolickiego Kurii Metropolitalnej w Poznaniu. Aktualnie szkołę ukończyło 561 osób, z czego w archidiecezji posługuje obecnie 317 katechistów i aktualnie w formacji jest 45 kandydatów. Siedzibą szkoły jest budynek Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tłumacząc etymologię nazewnictwa szkoły, trzeba zaznaczyć różnicę występującą między terminem katechista a katecheta. Wywodzą się one od wspólnego greckiego słowa *katēchēsis*, *katēchēō*, co oznacza wołać, nawoływać. Katecheta po ukończeniu studiów na wydziale teologicznym i po otrzymaniu misji kanonicznej od biskupa ma prawo do nauki religii w różnego rodzaju placówkach edukacyjnych. Katechista natomiast to osoba wybrana przez wspólnotę Kościoła i przygotowana do roli głoszenia Ewangelii w swojej wspólnocie⁷.

2. Sylwetka katechisty w założeniach projektu dotyczącego katechezey dorosłych w archidiecezji poznańskiej

Powołanie i misja katechisty

Wszyscy wierni, na mocy chrztu świętego, powołani są do dawania świadectwa o Jezusie Zmartwychwstałym, a także zobowiązani są do współpracy w dziele budowania Kościoła i dbania o jego wewnętrzną jedność. Z tego powodu chrze-

⁵ Por. Szkoła Katechistów, <http://www.katecheza.pl/> [dostęp 21.04.2022].

⁶ Por. Dekret nr N.2977/2010 z dnia 15.05.2010 r., Archiwum Kurii Metropolitalnej w Poznaniu.

⁷ Por. A. Wieradzka, *Szkoła Katechistów jako odpowiedź na wezwanie Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008*, w: *Zawsze z Tobą. Księga pamiątkowa ofiarowana Bp. Zdzisławowi Fortuniakowi na 50-lecie kapłaństwa*, red. J. Hadryś, Poznań 2013, s. 203.

ścianianie powinni być świadomi odpowiedzialności za świat oraz gotowi ofiarować swoje siły w dziele powszechnej ewangelizacji. Muszą zdawać sobie sprawę z tego, że głównym ich obowiązkiem w rozpowszechnianiu wiary jest praktykowanie pogłębionego życia chrześcijańskiego. Tylko bowiem świadectwo, oparte na głębokiej więzi z Chrystusem, może pociągać innych do szukania i odkrywania tajemnicy Boga. Relacja z Chrystusem rodzi wytrwałość w służbie Bożej i miłość względem bliźniego, niosąc jednocześnie orzeźwiający tchnienie duchowe dla całego Kościoła⁸. Stąd potrzeba aktywnego i dojrzałego zaangażowania osób świeckich w zbawczą działalność Kościoła, która *wypływa z samego powołania chrześcijańskiego*⁹.

Należy zaznaczyć, że dokumenty kościelne zwracają uwagę na istotną rolę laikatu w przyczynianiu się do uświęcenia świata¹⁰. Podkreślają one także znaczenie osobistych charyzmatów, które, rozwijając fundamentalne dary płynące z chrztu świętego, stawiają wobec wierzących nowe wyzwania służące ubogacaniu wspólnoty Kościoła. Papież Paweł VI w adhortacji *Ewangelii nuntiandi*, zwracając uwagę na ważność aktywnego współdziałania ludzi świeckich w świecie, napisał:

(...) nie należy zaniedbywać ani zapomnieć o innym aspekcie sprawy: świeccy bowiem mogą czuć się powołani do współdziałania ze swymi Pasterzami w służbie dla wspólnoty kościelnej, dla jej wzrostu i żywotności, wybierając rozmaite posługi, według łaski i charyzmatów, jakich im Pan raczy użyzyć¹¹.

Powołanie do posługi dorosłym w parafii jest więc głęboko osadzone w powszechnym powołaniu do ewangelizacji, jednocześnie odkrywanie osobistych darów i charyzmatów do formacji katechetycznej tej grupy wiernych czyni ją szczególnie ważną dla całego Kościoła. W przypadku misji do głoszenia katechez dla dorosłych rozeznawanie powołania często dotyka w pierwszej kolejności potrzeb, jakie rodzą się w konkretnej parafii, gdzie duszpasterze potrzebują wsparcia w formowaniu osób dorosłych do dojrzałości wiary, często rozpoczynając od samych podstaw katechezy szkolnej. To właśnie duszpasterze pomagają odkryć poszczególnym parafianom osobiste powołanie do katechizowania dorosłych. W wielu przypadkach to także sami wierni, słysząc o takiej posłudze w Kościele czy też widząc posługujących katechistów w parafii, decydują się na

⁸ Por. Sobór Watykański II, *Dekret „Ad gentes divinitus” o działalności misyjnej Kościoła (1965)*, Poznań 2002, 36.

⁹ Sobór Watykański II, *Dekret „Apostolicam Actuositatem” o apostołstwie świeckich (1965)*, Poznań 2002, 1.

¹⁰ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna „Lumen gentium” o Kościele (1964)*, Poznań 2002, 31.

¹¹ Paweł VI, *Adhortacja apostołska „Ewangelii nuntiandi”*, Wrocław 2001, 73.

podjęcie formacji w Szkole Katechistów. Odkrywane powołanie jest następnie weryfikowane w trakcie formacji podstawowej. W dniu otrzymania misji Kościół potwierdza powołanie katechistów do głoszenia katechez dla dorosłych poprzez uroczyste przyrzeczenie zawierające się w dialogu z biskupem dyrektora Szkoły Katechistów, a także samych kandydatów:

Ks. Dyrektor Szkoły Katechistów: Czcigodny Księżu Arcybiskupie, proszę o udzielenie misji kanonicznej do głoszenia w parafiach katechez dla dorosłych kandydatom Szkoły Katechistów oraz o przedłużenie misji na kolejny rok absolwentom Szkoły Katechistów.

Biskup: Czy wiesz, że są do tego odpowiednio przygotowani?

Ks. Dyrektor Szkoły Katechistów: Uważam, że są przygotowani do prowadzenia katechez dla dorosłych, gdyż odbyli formację intelektualną, pastoralną, pedagogiczną i duchową w Szkole Katechistów, uczestniczyli w rekolekcjach i uzyskali aprobatę od swoich księży proboszczów. Zaświadczam również, że katechiści, dla których proszę o przedłużenie misji kanonicznej na kolejny rok, kontynuowali swoją formację w Szkole Katechistów i także uczestniczyli w rekolekcjach oraz uzyskali aprobatę swoich księży proboszczów.

Biskup: Czy Wy, kandydaci na katechistów, wyrażacie gotowość służby Kościołowi poprzez głoszenie katechez dla dorosłych i chcecie czynić to dla większej chwały Bożej?

Kandydaci: Chcemy.

Nowo mianowani katechiści, jako zewnętrzny znak otrzymanej misji, otrzymują legitymację katechisty oraz poświęcony krzyż. Jest to znak udziału w zbawczej misji Chrystusa. Szczególnym czasem weryfikacji powołania jest także pierwszy rok posługi w parafii i zaangażowanie w katechezę dorosłych. Po tym okresie osoby najczęściej są w stanie potwierdzić swoją chęć służenia Kościołowi jako katechiści lub też rezygnują z tej roli, szukając innych posług we wspólnocie.

Na mocy tego szczególnego powołania katechista powołany jest do pełnienia potrójnej misji:

- **głoszenia katechez osobom dorosłym**, których nadrzędnym celem jest nie tylko spotkanie osoby z Jezusem, ale zjednoczenie, a nawet głęboka z Nim zażyłość¹². Celem ostatecznym katechezy dorosłych jest uświadomienie katechizowanemu, aby swój stan życiowy przeżywał jak dojrzały chrześcijanin, co winno uwidaczniać się w nabywaniu odpowiednich postaw

¹² Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, 21. Por.: Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”*, Warszawa 1980, 5; *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2006, 426; Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020, 80.

- i zachowań (KD 34). Dokonuje się to w trakcie przygotowania do sakramentów osób dorosłych lub ich dzieci, tworzenia przestrzeni do refleksji dotyczącej osobistego życia religijnego, stałego towarzyszenia osobom w ich pielgrzymce wiary poprzez towarzyszenie duchowe. Stąd też katecheza dorosłych nie polega tylko na przekazaniu czy nauczaniu pewnych prawd ujętych w jakiś system. To wprowadzenie kogoś w pewien styl życia, by przyjął konkretną postawę, do której zdobędzie wewnętrzne przekonanie, wchodząc w tajemnicę otrzymaną na chrzcie świętym. To uwewnętrznione doświadczenie wiary pozwoli na ukształtowanie nowego człowieka włączonego w aktywne, tzn. płodne życie we wspólnocie Kościoła;
- **modlitwy** – pogłębione osobiste życie duchowe czyni z katechistów wiarygodnych świadków Ewangelii, a modlitwa o powołania do pełnienia misji katechistów, a także za posługujących i katechizowanych pozwala katechistom tworzyć przestrzeń dojrzewania do pełni wiary, odkrywania osobistych darów i charyzmatów, a także odpowiedzialnego podejmowania misji Kościoła we współczesnym świecie przez wszystkich należących do wspólnoty wierzących;
 - **formacji** – po zakończeniu formacji wstępnej i otrzymaniu misji każdy katechista jest odpowiedzialny za własną formację poprzez uczestnictwo w formacji stałej. Posługa katechisty niesie także w sobie dodatkowe zadanie formowania kandydatów podejmujących formację podstawową. Osoby na pierwszym etapie formacji, uczestnicząc w katechezach prowadzonych przez absolwentów, korzystają z doświadczenia ich posługi, stosowanych metod, sposobów radzenia sobie z trudnościami czy też sposobów wsparcia katechizowanych w różnorodnych potrzebach.

Formacja i jej znaczenie dla tworzenia dojrzałego katechisty

Podstawowym celem formacji katechistów jest „przygotowanie i towarzyszenie osobom mającym prowadzić różne formy katechezy dorosłych”¹³. Służy temu podwójny rodzaj formacji: podstawowa oraz permanentna. Szkielet formacji wyznaczają następujące płaszczyzny: duchowa, intelektualna (doktrynalna), pastoralna i pedagogiczno-katechetyczna. Program szkoły nastawiony jest na wielowymiarowość formacji, tak aby przyszły absolwent był człowiekiem wiary i posiadał wszelkiego rodzaju kompetencje i umiejętności natury ludzkiej. Tylko właściwie ukształtowany, dojrzały człowiek może prowadzić innych na drodze wiary. Kształcenie w szkole dotyczy zatem nie tylko płaszczyzny intelektualnej. Na pierwszy plan wysuwa się formacja duchowa, która „stanowi rdzeń całej

¹³ Szkoła Katechistów, <http://www.katecheza.pl/zarys-projektu/10-formacja-katechistow> [dostęp 27.04.2022].

formacji i nadaje sens posłudze katechisty¹⁴. Katechista to przede wszystkim świadek wiary, dlatego w zamyśle szkoły dbanie o osobistą pracę nad sobą oraz pielęgnowanie wiary jest kluczowe. Formacja podstawowa trwa półtora roku i realizowana jest podczas sobotnich zjazdów formacyjnych. Słuchacze, poprzez kształcenie w Szkole Katechistów, nabywają potrzebne kompetencje do prowadzenia katechez. Przygotowanie obejmuje zarówno teorię, jak i praktykę. Osoby przygotowujące się do pracy w parafii nabywają konkretnych umiejętności metod pracy z dorosłymi. Podczas każdego zjazdu kandydaci na katechistów uczestniczą w Eucharystii, wysłuchując konferencji ascetycznej. W ramach wykładów lub warsztatów realizuje się formacja intelektualna, pastoralna oraz pedagogiczno-katechetyczna. Dla właściwego kształtowania sylwetki katechisty ważny jest też wymiar psychologiczny, dlatego program szkoły przewiduje warsztaty dotyczące komunikacji, radzenia sobie ze stresem i emocjami, warsztat porozumienia bez przemocy. Dodatkowo katechiści zobowiązani są do wzięcia udziału w weekendowych rekolekcjach. Na formację praktyczną składają się trzy hospitacje katechez dla dorosłych prowadzonych w parafiach oraz odbycie stażu w rodzinnej parafii. Po ukończeniu podstawowego przygotowania kandydat zgłasza proboszczowi swoją gotowość do podjęcia zadań katechisty. Kuria Metropolitalna na wniosek proboszcza udziela misji kanonicznej do prowadzenia katechezy dla dorosłych. Formacja stała, która realizowana jest w postaci dwóch corocznych zjazdów obejmuje i poszerza treści, które kandydat nabył w trakcie przygotowania podstawowego. Formacja permanentna zobowiązuje katechistę do udziału każdego roku w rekolekcjach, w tym raz na dwa lata przygotowanych przez Szkołę Katechistów. Istotnym elementem formacji stałej jest również ewaluacja prowadzonych przez katechistów katechez¹⁵.

Nabyte kompetencje i umiejętności

Absolwent Szkoły Katechistów posiada umiejętność prowadzenia twórczego dialogu z osobami posiadającymi różne doświadczenie wiary, a także z osobami poszukującymi Boga i niewierzącymi. Potrafi na podstawie zdobytej wiedzy z różnych obszarów teologii, a także w świetle nauczania Kościoła katolickiego, spójnie i logicznie przedstawiać prawdy wiary, zachowując przy tym szacunek do osób o odmiennych poglądach i opiniach. Potrafi zauważać potrzeby forma-

¹⁴ J. Hadryś, *Formacja duchowa świeckich w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, „Studia Gnesnensia” XXXI, s. 172.

¹⁵ Por. A. Wieradzka, dz. cyt., s. 201-208; H. Pilarczyk, *Katechista – świadek, ewangelizator, formator. Katecheza dorosłych w kontekście duszpasterstwa rodzin wobec ponowoczesnych tendencji współczesnego świata*, w: *Duszpasterstwo rodzin w teorii i praktyce*, red. A. Pryba, Poznań 2015, s. 223-255; J. Hadryś, dz. cyt., s. 169-180.

cyjne osób, z którymi styka się w ramach katechezy i odpowiadać na aktualne potrzeby formacyjne człowieka XXI wieku zanurzonego w świecie naznaczonym pluralizmem oraz różnymi procesami dechrystianizacji życia. Posiadając praktyczne umiejętności pedagogiczne, katechetyczne i psychologiczne, potrafi przygotować i przeprowadzić dla dorosłych katechezę sakramentalną i okazjonalną, a także towarzyszyć im na dalszych etapach poszukiwań relacji z Bogiem. Uzyskane wykształcenie i otrzymanie statusu absolwenta Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej uprawnia osobę do prowadzenia katechez na terenie archidiecezji poznańskiej lub poza nią za zgodą proboszcza miejsca. Praca w parafii w ramach katechezy dorosłych stanowi formę wspierania Kościoła w jego działaniach głoszenia Ewangelii i czynienia z ludzi świadków wiary (por. Mk 16,15)¹⁶. Osoby wykonujące te zadania nie otrzymują z tego tytułu obowiązkowego wynagrodzenia finansowego.

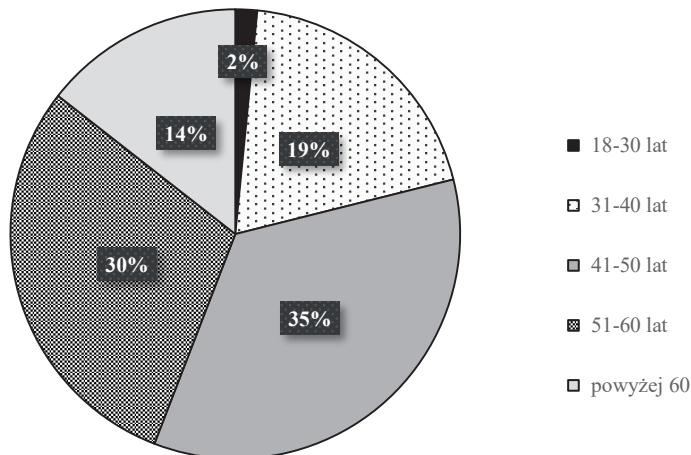
3. Sylwetka katechisty w badaniach statystycznych **Procedura badań i grupa badawcza**

Prezentowane wyniki przedstawiają dwie grupy badań. Podstawowy kwestionariusz badawczy, dotyczący kompetencji absolwentów szkoły, przeprowadzony był i wypełniany przez katechistów w kwietniu 2022 roku w ramach wiosennej formacji stałej. Absolwenci szkoły zostali poproszeni o wypełnienie ankiety dostępnej pod przygotowanym linkiem z możliwością dostępu do niego wyłącznie osób, które ukończyły formację w szkole. Dobór ankietowanych miał charakter celowy. Autorski kwestionariusz kompetencji został wypełniony przez 391 osób, z czego w sposób pełny ankietę wypełniły 253 osoby, co stanowiło 67% ankietowanych. Dbając o przejrzystość i poprawność metodologiczną, do prezentowanych analiz zostały wykorzystane tylko pełne arkusze badawcze. Drugi, uzupełniający zestaw badawczy dotyczył analizy sprawozdań z hospitacji, w których uczestniczyli kandydaci szkoły katechistów podejmujący formację w latach 2018-2020. Jednym z warunków zaliczenia formacji katechetyczno-pedagogicznej jest obowiązek odbycia hospitacji i przygotowania sprawozdania według ustalonego schematu. Znalazło się w nim oprócz metryczki 9 pytań otwartych dotyczących celów katechezy, stosowanych metod, pojawiających się trudności i sposobów radzenia sobie z nimi. Skategoryzowanie odpowiedzi w odpowiednie grupy pozwoliło spojrzeć na sposób prowadzenia katechez przez aktualnych absolwentów Szkoły Katechistów Archidiecezji

¹⁶ Założenia opracowano na podstawie niepublikowanego dokumentu roboczego *Projekt katechezy dorosłych Archidiecezji Poznańskiej*. Zespołowi pracującemu nad utworzeniem Szkoły Katechistów przewodził bp Damian Bryl.

Poznańskiej. W celu opracowania artykułu przeanalizowano 118 sprawozdań z 30 parafii (w tym 48,3% były to parafie z Poznania, 50% – parafie spoza Poznania) i jednego prywatnego mieszkania. Głównym celem włączenia kwestionariusza hospitacji do prezentowanego artykułu było obiektywizowanie wyników badań podstawowych, w których odpowiedzi na poszczególne pytania miały zasadniczo charakter autodeklaracji.

Kwestionariusz podstawowy składał się z 7 pytań metryczki i 15 pytań dotyczących kompetencji katechistów oraz ich potrzeb formacyjnych. Były to pytania jednokrotnego, wielokrotnego wyboru lub pozycje wykorzystujące do określenia poziomu natężenia zaangażowania 5-stopniową skalę Likerta. Najliczniejszą grupę ankietowanych stanowiły osoby pomiędzy 41 a 50 rokiem życia (35% ankietowanych), a następnie posiadające od 51 do 60 lat (30% respondentów). Najmniej liczną jest grupa osób pomiędzy 18 a 30 rokiem życia. Grupa ta stanowi jedynie 2% wypełniających kwestionariusz. Podział ankietowanych według wieku przedstawia wykres 1. Wśród osób, które odpowiedziały na pytania kwestionariusza 77% posiada wykształcenie wyższe, z czego 8,2% ukończyło studia teologiczne, a 18,4% studia pedagogiczne. Pozostałe osoby posiadają wykształcenie średnie – 20,7% i zawodowe 2,3% ankietowanych.

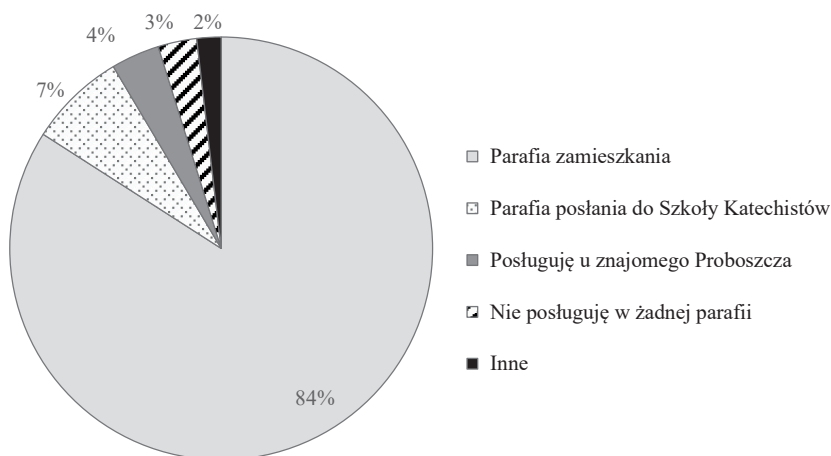


Wykres 1. Wiek katechistów (N=253)

Źródło: Badania własne – ankiet absolwentów

Zasadniczo katechiści posługują w parafii aktualnego zamieszkania, część z nich po zmianie miejsca stałego pobytu, a pozostali ze swoją posługą w parafii posłania do Szkoły Katechistów. Są wśród ankietowanych także osoby, które posługują w parafii, w której aktualnie mają bliski kontakt z księdzem probosz-

czem. Tylko 8 osób wskazało, że aktualnie nie prowadzi katechez w parafii. Osoby, które zaznaczyły odpowiedź „inne”, wskazują na okazjonalne prowadzenie katechez w parafiach i wspólnotach, w tym także poza archidiecezją poznańską. Wykres 2 szczegółowo opisuje miejsce posługi katechistów.



Wykres 2. Miejsce posługi katechistów (N=256)

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

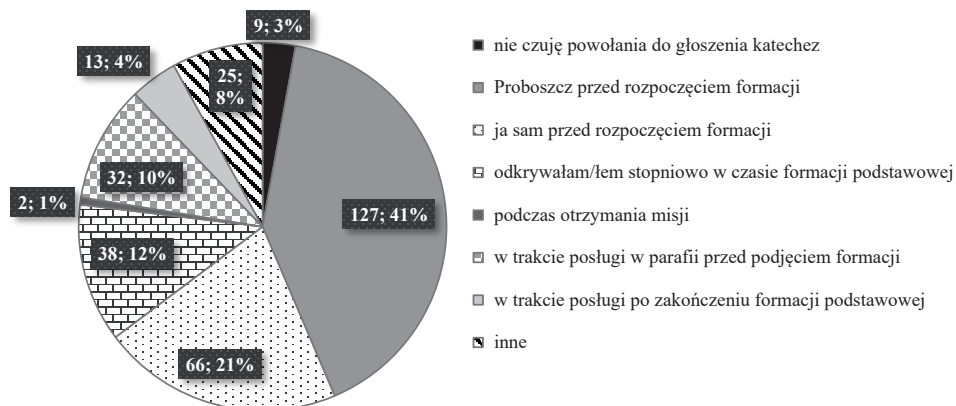
4. Między ideą a rzeczywistością – analiza wyników badań

Wyniki uzyskanych badań statystycznych pozwalają na weryfikację założeń dotyczących sylwetki katechistów. Realny obraz, powstały na podstawie odpowiedzi katechistów, został poddany obiektywizacji na podstawie sprawozdań z hospitacji kandydatów na katechistów.

Odpowiedź na powołanie

Podstawowa formacja katechistów powinna mieć na celu odkrywanie i wzmacnianie powołania do głoszenia katechez dla dorosłych. Sylwetka katechisty w swojej istocie zakłada posiadanie darów i charyzmatów do pełnienia określonej posługi. Stąd wydało się istotnym postawienie ankietowanym pytania dotyczącego rozeznawania ich powołania do pełnionych w Kościele zadań skupionych wokół katechez dorosłych. Odpowiedzi zostały przedstawione na poniższym wykresie.

Zasadniczą rolę w rozeznawaniu powołania do głoszenia katechez dorosłych pełnił proboszcz parafii, który zapraszał i zachęcał konkretne osoby do uczest-



Wykres 3. Misja katechisty i jej odkrywanie w opinii katechistów (N=253)

Źródło: Badania własne – ankieta absolwentów

niczenia w zajęciach Szkoły Katechistów, a także dalszej posługi duszpasterskiej. Tak było w przypadku 127 respondentów. Wśród absolwentów są także takie osoby, które same rozeznały charyzmat głoszenia katechez dla dorosłych (66 osób), a Szkoła Katechistów, po uzyskaniu pozytywnej opinii proboszcza, pomogła im rozwijać posiadaną misję. Wśród ankietowanych 32 osoby, angażując się w działania parafialne, widząc pojawiające się potrzeby i własne kompetencje, rozeznały swoje miejsce w parafii w roli katechistów. Ankietowani (12%) wskazywali także czas 1,5-roczej formacji jako czasu rozeznawania powołania do pracy z dorosłymi, dla innych była to sama ceremonia otrzymania misji (1%). Udzielone na to pytanie odpowiedzi wskazują także, że czas rozeznawania powołania dla niektórych katechistów wydłużył się do momentu poprowadzenia pierwszego spotkania z katechizowanymi. To wtedy 13 katechistów, na bazie osobistego doświadczenia, rozeznało swoje powołanie w Kościele do ewangelizacji dorosłych. Spośród 253 osób 9 zadeklarowało brak poczucia powołania do głoszenia katechez. Próbuując zgłębiać przyczynę takiej odpowiedzi, można stawiać różnorodne hipotezy. Może ona wynikać z braku możliwości prowadzenia katechez w parafii i czynnego zaangażowania w pracę duszpasterską. Inną przyczyną może być brak wsparcia ze strony proboszcza i brak odpowiedniej komunikacji. Może to obniżać motywację i stawiać pod znakiem zapytania posiadanie charyzmatów do tego typu zadań w Kościele. W tym momencie można także postawić pytanie o cel formacji permanentnej w sytuacji braku poczucia misji. I tu zasadniczo dochodzi się do pytania o istotę formacji stałej: czy służy ona wyłącznie poszerzeniu wiedzy i kompetencji, czy także pogłębieniu duchowości katechisty oraz odkrywaniu na nowo powołania do głoszenia katechez dla dorosłych i jego wzmacnianiu?

Formacja katechistów

Istotną rolą prowadzonej w ramach formacji katechezy jest przygotowanie katechistów do merytoryczno-praktycznej pracy z dorosłymi, a jej główną cechą wielowymiarowość sięgająca od pogłębiania obszaru duchowego, nauki praktycznego działania, po osobistą przemianę. Przygotowana formacja, zakres godzin i tematyka powinny odpowiadać aktualnemu poziomowi kandydatów oraz dać narzędzia umożliwiające wykonywanie posługi katechisty w parafii.

Podjęcie formacji wiąże się często z pewnymi oczekiwaniami odnośnie tematyki, jak i form przekazywanej wiedzy. W opinii absolwentów przygotowana i prowadzona formacja w ramach wykładów i warsztatów w większości, bo aż 85% badanych, spełnia oczekiwania katechistów, a nawet ją przekracza (12%). Tylko w przypadku 3% badanych przygotowany kurs nie odpowiadał oczekiwaniom respondentów. Tematyka i zakres praktycznych zajęć powinien zatem przygotować katechistów do ich pracy z dorosłymi.

Tabela 1. Poziom realizacji oczekiwań katechistów odnoszący się do poszczególnych bloków tematycznych (N=256)

	Formacja duchowa		Formacja dogmatyczno-moralna		Formacja dogmatyczno-biblijna		Formacja pastoralna		Formacja pedagogiczno-katechetyczna		Prawo kanoniczne		Formacja psychologiczna/warsztaty	
	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%
nie spełniły	1	0,39	8	3,13	3	1,17	8	3,13	9	3,52	7	2,73	1	0,39
w małym stopniu	18	7,03	31	12,11	50	19,53	33	12,89	58	22,66	46	17,97	18	7,03
spełniły	169	66,0	190	74,22	187	73,05	197	76,95	170	66,41	164	64,06	169	66,02
przekroczyły moje oczekiwania	68	26,5	27	10,55	16	6,25	18	7,03	19	7,42	39	15,23	68	26,56

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

Istotną cechą formacji prowadzonej w Szkole Katechistów jest jej wielowymiarowość o charakterze:

1. horyzontalnym – służącym przygotowaniu osoby do pracy z drugim człowiekiem w zakresie wiedzy, kompetencji osobowościowych i specjalistycznych czy gotowości do dawania świadectwa osobistej ścieżki wiary;
2. wertykalnym – polegającym na osobistej formacji służącej kształtowaniu dojrzałego człowieka i chrześcijanina.

To, w jaki sposób katechiści oceniają formację podstawową w zakresie przygotowania do katechez, prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Poziom istotności wykorzystywania kompetencji nabytych podczas formacji do prowadzenia katechez na podstawie ocen katechistów (N=256)

	Formacja duchowa		Formacja dogmatyczno-moralna		Formacja dogmatyczno-biblijna		Formacja pastoralna		Formacja pedagogiczno-katechetyczna		Prawo kanoniczne		Formacja psychologiczna/warsztaty	
	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%
żadnym	4	1,6	8	3,1	2	0,8	8	3,1	11	4,3	22	8,6	13	5,1
małym	8	3,1	28	10,9	16	6,2	38	14,8	30	11,7	95	37	23	9
średnim	59	23	93	36,3	77	30,1	103	40,2	68	26,6	83	32,4	85	33,2
dużym	134	52	101	39,4	122	47,7	87	34	103	40,2	40	15,6	86	33,6
bardzo dużym	51	20	26	10,2	39	15,2	20	7,8	44	17,2	16	6,2	49	19,1

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

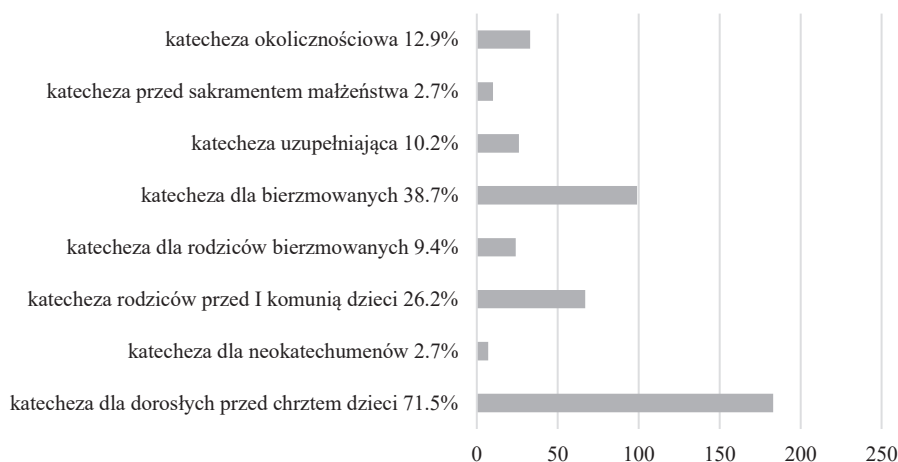
Analizując wyniki badań, można zauważyć, że zdaniem absolwentów szkoły, formacja przygotowuje katechistów do prowadzenia katechez. W większości osoby posługujące w parafiach oceniły przydatność zdobytej wiedzy i praktyki jako „dużą”, w przypadku formacji pastoralnej najwięcej odpowiedzi uzyskał przedział określany jako „średni”, a w zakresie wiedzy z prawa kanonicznego jako „mały”. Podobnie jest z istotnością przygotowanego w ramach Szkoły Katechistów szkolenia z formacji osobistej. Zdaniem ankietowanych zasadniczo wszystkie bloki formacyjne spełniają w niej dużą rolę. Szczegółowy wykaz poziomu ich istotności opisuje tabela 3.

Tabela 3. Poziom istotności wykorzystywania kompetencji nabytych podczas formacji w obszarze osobistego rozwoju na podstawie opinii katechistów (N=256)

	Formacja duchowa		Formacja dogmatyczno-moralna		Formacja dogmatyczno-biblijna		Formacja pastoralna		Formacja pedagogiczno-katechetyczna		Prawo kanoniczne		Formacja psychologiczna/warsztaty	
	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%	Lp.	%
żadnym	2	0,8	4	1,6	1	0,4	8	3,1	12	4,7	17	6,6	18	7,0
małym	12	4,7	21	8,2	14	5,5	39	15,2	41	16,0	69	27,0	42	16,4
średnim	46	18,0	82	32,0	70	27,3	99	38,7	77	30,1	102	39,8	76	29,7
dużym	117	45,7	114	44,5	122	47,7	86	33,6	93	36,3	49	19,1	76	29,7
bardzo dużym	79	30,9	35	13,7	49	19,1	24	9,4	33	12,9	19	7,4	44	17,2

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

Chociaż w założeniach formacja katechistów miała ich przygotować do katechezy dorosłych różnych grup, wyniki pokazują, że zasadniczo katechiści wspierają działania duszpasterskie w ramach formacji sakramentalnej, szczególnie rodziców przed chrztem ich dzieci. Taką katechezę prowadzi w parafii z 253 ankietowanych aż 183 katechistów. Katechezą dla rodziców przed pierwszą komunią dzieci zajmuje się 26,2% badanych, a rodziców przed bierzmowaniem nastoletnich dzieci – 9,4% absolwentów szkoły. Wśród respondentów 10 osób (2,7%) wspiera swoją posługą katechezę przed sakramentem małżeństwa. Aktualna sytuacja w Kościele związana z odrzuceniem katechezy szkolnej przez młodzież ujawniła potrzebę prowadzenia katechezy uzupełniającej wiedzę z zakresu katechezy szkolnej. Aktualnie zajmuje się nią już 10,2% ankietowanych, czyli 26 katechistów. Poza katechezą sakramentalną katechiści ewangelizują również w ramach katechezy okolicznościowej (12,9% respondentów). Warto zauważyć, że duża grupa katechistów prowadzi również katechezy dla bierzmowanych (38,7%). Wskazując jednak tendencje rozwojowe, a także poziom dojrzałości i poczucia dorosłości tej grupy katechizowanych, nie są oni zaliczani do grona osób dorosłych¹⁷. Zasadniczo należałoby stwierdzić, że katechiści, którzy pracują z młodzieżą, przygotowując ich wyłącznie do sakramentu bierzmowania, nie realizują misji prowadzenia katechez dla dorosłych. Podział rodzaju katechez prowadzonych przez katechistów w parafiach prezentuje wykres 4.

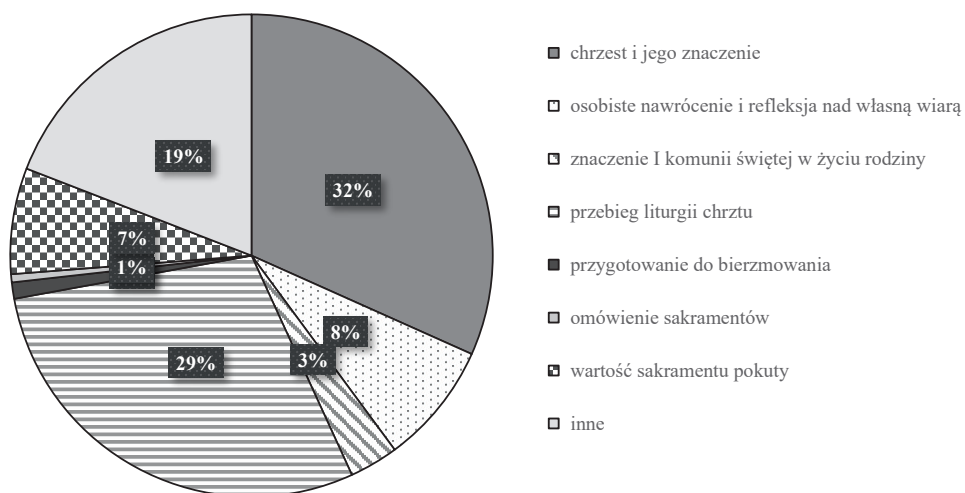


Wykres 4. Rodzaj prowadzonych katechez przez katechistów (N=116)

Źródło: Badania własne – ankieta absolwentów

¹⁷ Zob. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Tożsamość religijna młodych Polaków*, Poznań 2015; A. Wieradzka-Pilarczyk, J. Machalski, M. Ochła, H. Pilarczyk, M. Sienkiewicz, *Dojrzałość religijna kandydatów do bierzmowania. Teoretyczna i empiryczna refleksja nad miejscem sakramentu bierzmowania w życiu Kościoła*, „Teologia Praktyczna” 17(2016), s. 213-232.

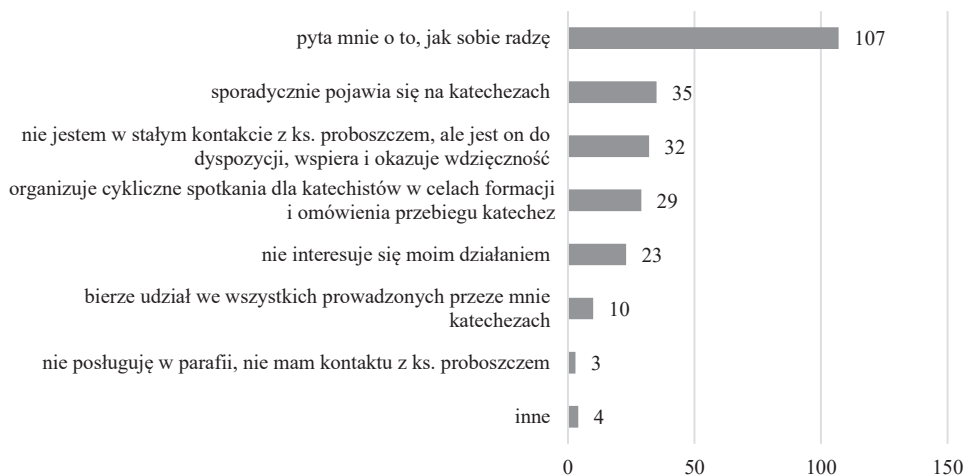
Odpowiedzi te potwierdzają wyniki kwestionariuszy hospitacji. Jak wskazuje wykres 5, zasadniczą rolą hospitowanych katechistów było prowadzenie katechez przed chrztem. Wokół tej tematyki, zarówno w wymiarze duchowego, jak i zewnętrznego przygotowania, skupiała się refleksja katechetyczna. Często podstawowy cel katechezy służył szczegółowej refleksji dotyczącej między innymi: roli rodziców w wychowaniu dzieci i ich religijno-sakramentalnej formacji, głoszenia kerygmatu, istoty relacji małżeńskiej z bogactwem przeżywania miłości przez kobietę i mężczyznę, sposobów radzenia sobie z trudnościami rodzinnymi i małżeńskimi, sakramentalnym życiem osoby dorosłej.



Wykres 5. Cele realizowane przez katechistów podczas katechezy dla dorosłych (N=118)

Źródło: Badanie własne – hospitacje

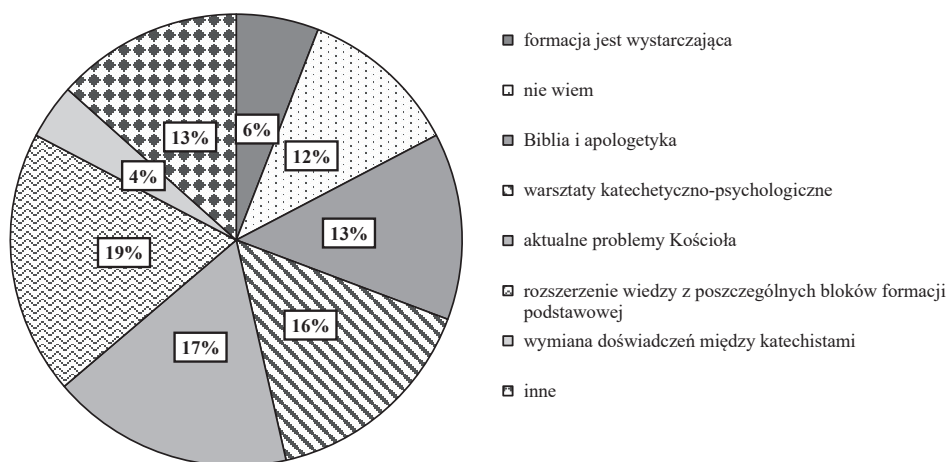
Miejszem formacji stałej powinna być także parafia posługiwania. Proboszczowie, którym podlegają katechisci i którzy odpowiedzialni są za wiarygodność i czystość katechetycznego przekazu, powinni z tej racji dokonywać ewaluacji prowadzonych przez katechistów nauk. Stałą obecność na katechezach deklarowało 10 katechistów, a w przypadku 29 ma miejsce aktywna formacja parafialna skierowana wyłącznie do osób posługujących wśród dorosłych. Jednakże najczęściej katechisci mają kontakt z proboszczem, który jest życzliwie zainteresowany, ale nie proponuje ewaluacji czy więcej – formacji. Takiej odpowiedzi udzieliło 107 badanych. W przypadku 32 pytanych proboszcz jest dyspozycyjny i w razie potrzeby udziela wsparcia katechizującym, okazuje także swoją wdzięczność i wsparcie. Wśród odpowiedzi znalazły się też takie, które wskazują na sporadyczny kontakt z proboszczem (35 osób) lub jego brak (23 osoby).



Wykres 6. Udział proboszcza w ewaluacji kompetencji katechistów w posłudze na terenie parafii (N=256)

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

Intensywne zmiany zachodzące w społeczeństwie, nieomijające sfery religijności, domagają się uaktualnienia formacji w oparciu o stale pojawiające się potrzeby zarówno wśród katechizowanych, jak i katechizujących. Ankietowani pytani o tematy, które powinny uzupełnić zdobytą formację, najczęściej wskazywali na poszerzenie wiedzy w zdobytych już blokach formacyjnych. Takiej odpowiedzi udzieliło 19% ankietowanych. Wiedza ta powinna zdaniem katechi-



Wykres 7. Potrzeby formacyjne w opinii ankietowanych katechistów (N=256)

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

stów zostać uzupełniona o aktualne problemy Kościoła (17% pytanych), a także wykłady z zakresu Biblii i apologetyki (13% respondentów). Wyraźną potrzebą absolwentów jest także poszerzanie warsztatu katechetyczno-psychologicznego (16%) oraz spotykanie katechistów, którzy mogliby poprzez dzielenie się własnym doświadczeniem ubogacać warsztat innych posługujących (4%). Trzeba także zaznaczyć, że dla 15 osób, co stanowi 6% badanych, formacja jest wystarczająca, a 29 osób na zadane pytanie odpowiedziało: „nie wiem”. Potrzeby formacyjne w opinii ankietowanych przedstawia wykres 7.

Kompetencje katechistów

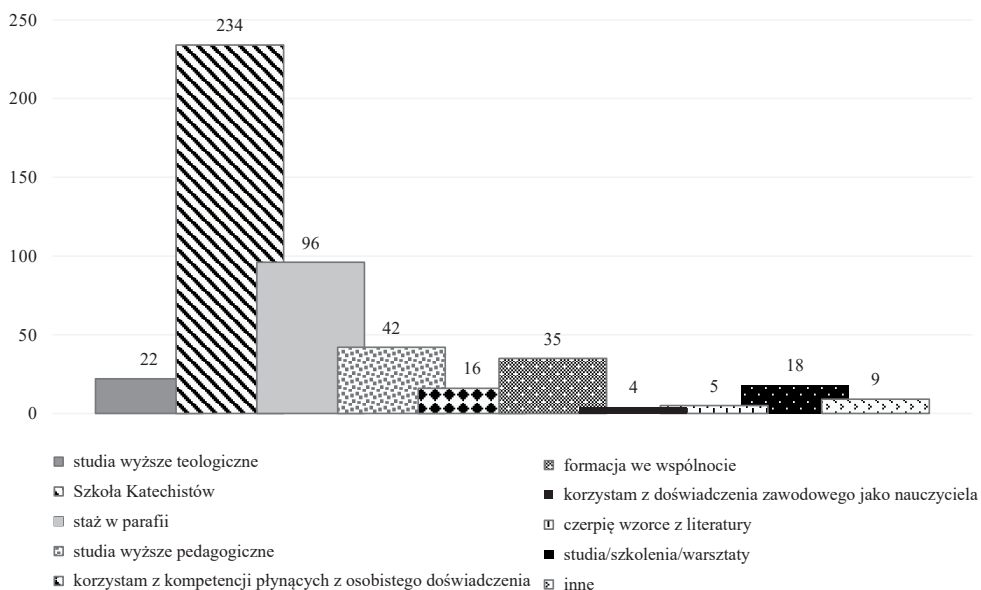
Ankietowanym zadano także pytanie: „W jakim stopniu według Pani/Pana istotne jest w posłudze katechisty zdobycie kompetencji merytorycznych (w zakresie budowania struktury katechezy, tworzenia scenariuszy), psychologicznych (budowanie przestrzeni dialogu i wzajemnej komunikacji), dydaktycznych (form prowadzenia katechezy i stosowania metod aktywizujących), wiedzy religijnej, samoświadomości i zdolności krytycznego myślenia?”. Katechizowani oceniali poszczególne grupy kompetencji na 5-stopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało „nieistotne”, a 5 – „bardzo duże”. Odpowiedzi katechistów potwierdzają duże znaczenie formacji zarówno w zakresie nauczania jakościowego (powiększenie wiedzy, zasobu metod i form prowadzenia katechezy), jak i transformatywnego (kształtowanie dojrzałego człowieka o pogłębionej tożsamości chrześcijańskiej). Duże i bardzo duże znaczenie kształtowanych w szkole kompetencji, na co zwracają uwagę katechiści w swoich odpowiedziach (zob. tabela 4), wskazuje na właściwie opracowany program katechezy dorosłych archidiecezji poznańskiej przygotowujący kandydatów do pracy z dorosłymi w parafii.

Tabela 4. Stopień wykorzystywania przez katechistów kompetencji nabytych w ramach formacji w Szkole Katechistów

	Kompetencje merytoryczne		Kompetencje psychologiczne		Kompetencje dydaktyczne		Kompetencje w zakresie wiedzy religijnej		Kompetencje w zakresie samoświadomości		Kompetencje w zakresie krytycznego myślenia	
	3	1,2	3	1,2	2	0,8	1	0,4	3	1,2	3	1,2
nieistotne	3	1,2	3	1,2	2	0,8	1	0,4	3	1,2	3	1,2
małe	7	2,7	5	1,9	6	2,3	1	0,4	4	1,6	10	4
średnie	43	16,8	19	7,4	44	17,2	25	9,8	49	19,2	46	18
duże	122	47,7	99	38,7	121	47,3	122	47,7	116	45,3	119	46,5
bardzo duże	81	31,6	130	50,8	83	32,4	107	41,8	84	32,8	78	30,5

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

Jak przedstawia wykres 8, zasadniczo katechiści nabyli kompetencje potrzebne do swojej pracy z dorosłymi w ramach formacji w Szkole Katechistów (49% badanych), a także w ramach stażu w parafii (20%). Część z nich, będąc wykształconymi pedagogami (9%) i teologami (4%), korzysta z kompetencji nabytych podczas studiów wyższych. Istotną rolę formacji we wspólnotach, do których należą absolwenci, zaznaczyło w swoich odpowiedziach 7% ankietowanych. Część katechistów wskazała także dodatkowe szkolenia i warsztaty jako źródło zdobywania kompetencji. Grupa ta stanowi 4% badanych. Wśród mniej licznych odpowiedzi znalazły się: osobiste doświadczenie, analiza literatury, doświadczenie nauczycielskie i inne.

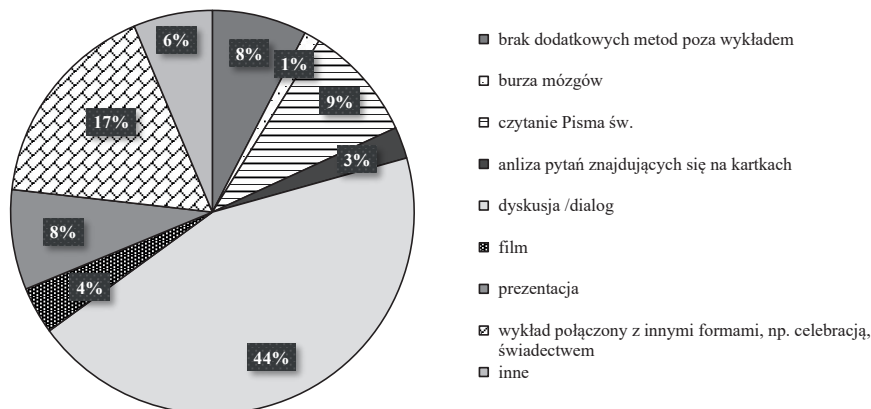


Wykres 8. Miejsce zdobywania kompetencji przez katechistów potrzebnych do posługi w parafiach w ramach katechezy dorosłych (N=256)

Źródło: Badania własne – ankieta katechistów

Jako szczególne miejsce pogłębiania formacji i nabywania nowych kompetencji do pracy z dorosłymi absolwenci wskazują trzydniowe rekolekcje organizowane przez Szkołę Katechistów kilka razy w roku. To miejsce jako szczególny czas formacji wskazało 207 katechistów, co stanowi 81% ankietowanych. Szczególną rolę w poszerzaniu kompetencji pełni także aktywne życie we wspólnotach kościelnych (75% badanych), czytanie fachowej literatury (69,5%), wzajemna wymiana doświadczeń (58,2%), a także udział w szkoleniach, warsztatach i konferencjach (45%). Wśród odpowiedzi „inne” (14% odpowiedzi) znalazły się np. czytanie Słowa Bożego, inne rekolekcje, modlitwa.

Formacja dorosłych domaga się poszukiwania różnorodnych form i chociaż odbiega od sposobów kształcenia wykorzystywanych przy uczeniu dzieci i młodzieży¹⁸, wymaga również kreatywnego podejścia do uczestników, aby nie tyle zaskoczyć czy zadziwić, ile pobudzić do głębokiej refleksji dotyczącej własnej wiary i wzbudzić w uczestnikach głębokie pragnienie tworzenia i pogłębiania więzi z Chrystusem¹⁹. Każdy z katechistów, dysponując warształem metod, stara się przekazać prawdy wiary w sposób dostępny dla uczestników. Jak wskazują wyniki analizowanych sprawozdań hospitacyjnych, najczęstszą formą wykorzystywaną przez katechistów jest forma wykładu. W wielu przypadkach przechodzi ona w formę dialogu lub pogadanki, a także zostaje ubogacona różnymi formami przekazu religijnych treści, takimi jak: celebacje, osobiste świadectwo, zaangażowanie w różne czynności podczas spotkania, np. odczytywanie fragmentów Biblii czy praca w grupach (por. wykres 9).



Wykres 9. Formy aktywizujące używane przez katechistów podczas katechezy dla dorosłych (N=118)

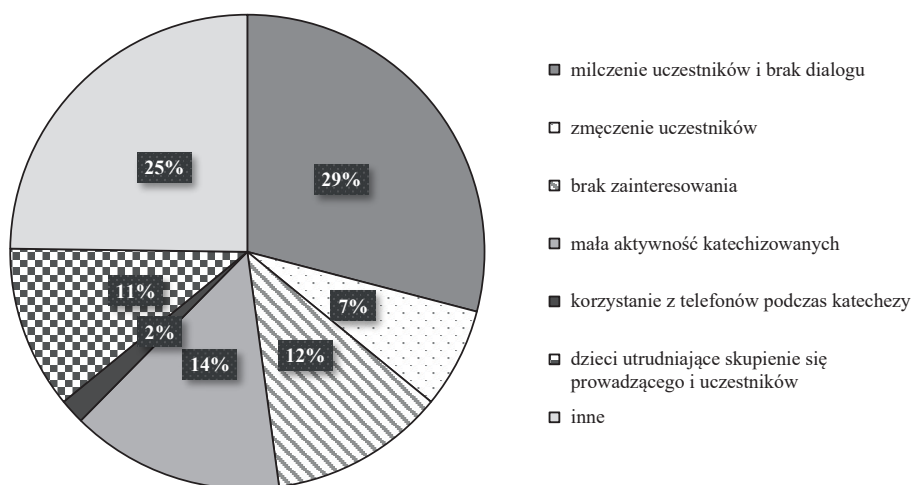
Źródło: Badania własne – hospitacje

Katechizowani uczestniczą w katechezach z różnym nastawieniem i motywacją. Często nie jest to czas, z którym dorośli wiążą nadzieję na pogłębienie swojej wiary, lecz raczej zewnętrzna forma przygotowania do sakramentu przyjmowanego przez ich dzieci. Stąd katechiści często napotykają na różne trudności, z którymi na miarę osobistych i wyuczonych kompetencji próbują sobie radzić.

¹⁸ Por. S. M. Knowles, E. F. Holton III, R. A. Swanson, *Edukacja dorosłych. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2009, s. 63-65.

¹⁹ Por. A. Wieradzka-Pilarczyk, *Coaching jako metoda wspierająca głoszenie Dobrej Nowiny*, w: *Idźcie i głoscie*, red. A. Wieradzka-Pilarczyk, Poznań 2017, s. 178-182.

Najczęstsze problemy pojawiające się w trakcie katechezy można podzielić na zewnętrzne i wewnętrzne. Zasadniczo zmęczonym uczestnikom wieczornych katechez trudno się angażować w dialog i różne formy aktywizacji. Dodatkowo skupienie i twórcze zaangażowanie w katechezę utrudniały takie czynniki, jak: nieodpowiednio przygotowane, ciasne miejsca spotkań i brak odpowiedniego sprzętu, co z kolei opóźniało katechezę, powodując w uczestnikach zniecierpliwienie i zdenerwowanie, stąd mogący pojawić się wśród nich opór i niechęć do czynnego uczestnictwa w katechezie. Trudności, jakie napotyka katechiści podczas katechez, obrazuje wykres 10.



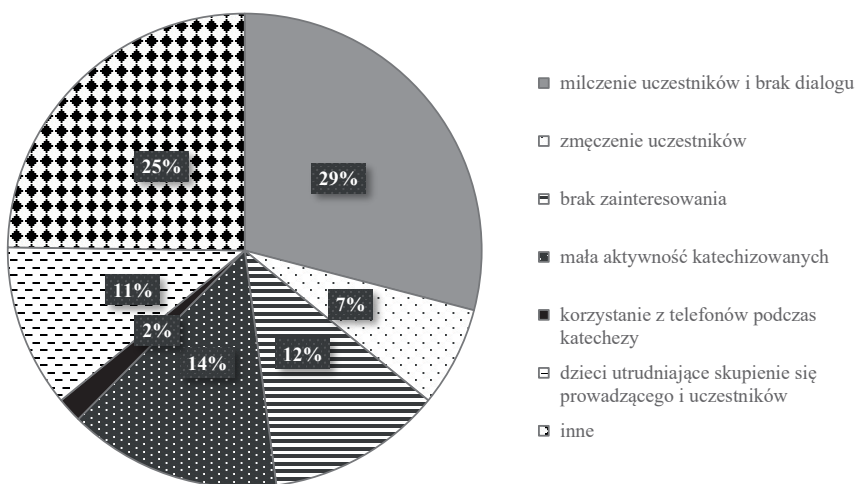
Wykres 10. Trudności pojawiające się podczas katechezy dorosłych prowadzonej przez katechistów (N=118)

Źródło: Badania własne – hospitacje

Pośród innych trudności pojawiających się w trakcie katechezy kandydaci wymieniali: obecność proboszcza, który przerywał katechezę, wypełniając ją własnym monologiem, dużą ilość uczestników, różny poziom życia duchowego katechizowanych, trudność z nawiązaniem relacji z poszczególnymi osobami czy korzystanie przez uczestników z telefonów komórkowych podczas trwania katechezy. Pojawiające się wśród katechistów napięcie i reakcje stresowe wskazują, że nie zawsze wszyscy potrafią radzić sobie z trudnymi sytuacjami pojawiającymi się podczas katechez. Do wyzwań, z którymi borykają się katechiści, należy także brak informacji o ilości osób, które będą uczestniczyły w spotkaniu oraz nieznanostwo katechizowanych, a co się z tym wiąże, trudność w przygotowaniu odpowiednich dla nich materiałów. Absolwenci szkoły miewają także trudności z zaplanowaniem czasu i umiejętnością wybierania treści dostosowanej do pozio-

mu uczestników. Zasadniczo jednak kandydaci hospitujący katechezy podkreślają: dobre przygotowanie katechistów, ich aktywne zaangażowanie, umiejętność tworzenia przyjaznej atmosfery, przygotowanie dodatkowych materiałów dla katechizowanych, otwartość na uczestników.

Biorąc pod uwagę występowanie podczas katechez dialogu z katechizowanymi, kandydaci na katechistów wskazują 3 grupy osób biorących udział w spotkaniach: 1. zainteresowani i wchodzący w dialog; 2. zainteresowani – biernie słuchający; 3. znudzeni i niezainteresowani. Ankieta, którą wypełniali kandydaci, zawierała także pytanie dotyczące występowania dialogu podczas katechezy. Jak wskazuje wykres 5, pojawia się on w połowie prowadzonych katechez, w części jest dość mocno ograniczony. Pojawiają się także katechezy, w których katechiście trudno jest nawiązać kontakt z katechizowanymi i zachęcić ich do podjęcia dialogu. Pojawiające się pytania najczęściej dotyczą tematyki prowadzonej katechezy (63,6% ankietowanych), liturgii sakramentu (24,6%), świadectwa własnego życia (6,8%) czy też wychowania religijnego dzieci (5,1%). Procentowy udział katechizowanych uczestniczących w dialogu podczas katechez przedstawia wykres 11.



Wykres 11. Dialog z katechistą podczas katechez (N=118)

Źródło: Badania własne – hospitacje

Uczestnikom badania zadano również pytanie otwarte dotyczące ich spostrzeżeń na temat cech, jakie powinien posiadać kompetentny katechista. Odpowiedzi respondentów podzielono na trzy grupy: 1 – odpowiedzi odnoszące się do Boga/wiary, np.: pobożny, wierzący, oddany Bogu, itp.; 2 – przedstawiające ludzkie cechy, kompetencje i umiejętności; 3 – połączenia kategorii 1 i 2. Ankie-

towani najczęściej, bo aż 144 razy (co stanowi ponad połowę badanych), jako odpowiedź na to pytanie wybierali cechy charakteru i osobowości, kompetencje i umiejętności posiadane przez katechistę. Cechy, które przeważają w tych wypowiedziach to: umiejętność słuchania i dostosowywania się do potrzeb uczestników, sumienność i zaangażowanie, duża wiedza w temacie wykładów, przygotowanie merytoryczne. Zaznaczyli też, że powinna to być osoba poszerzająca swoją wiedzę, biorąca udział w formacji religijnej, znająca Pismo Święte i dokumenty Kościoła. Ktoś, kto potrafi towarzyszyć bliźniemu na drodze wiary, jest autentyczny, dający świadectwo własnym życiem. Oto przykładowe wypowiedzi ankietowanych: „to taki, który ogrom swojej wiedzy potrafi przekazać w efektywny sposób, dostosowany do poziomu i oczekiwań słuchacza”, „jest pokorny. Pokora otwiera na zdobywanie i właściwe korzystanie z wiedzy”, „taki, który nie ocenia, potrafi zrozumieć innych”, „przeszedł przygotowanie teoretyczne i zgłosił swoją gotowość, podejmuje staż pod kierunkiem kompetentnej osoby”, „umiejący słuchać, kreatywnie przekazywać wiedzę, być przygotowanym do spotkania, schludnie wyglądać”. Na przykładzie przytoczonych wypowiedzi można zauważyć, że ankietowani dużą rolę przypisują umiejętnościom i konkretnym cechom posiadanym przez katechistę.

Na drugim miejscu, bo 60 ankietowanych wskazało wyłącznie na relację katechisty z Bogiem. Powtarzały się takie odpowiedzi jak: pobożny, oddany Bogu, mający silną wiarę, żyjący modlitwą, otwarty na Pana Boga, dający świadectwo życiem, wyróżniający się gorliwością głoszenia Ewangelii/kerygmatu. O tym, jak ważne jest życie duchowe katechisty, świadczą napisane przez ankietowanych następujące odpowiedzi: „człowiek modlitwy i człowiek Biblii”, „osoba kochająca Boga oraz Kościół, służąca z miłością innym ludziom”, „człowiek, słuchający Boga, rozeznający i podążający za Jego Słowem”, „katechista, który jest osobą wierzącą”, „osoba, która modli się o to, aby Bóg przez nią działał tak jak chce oraz wstawia się do Boga za katechizowanymi”.

Połączenie cech związanych z wiarą i umiejętnościami ludzkimi jako wskaźnik kompetencji wskazało 57 badanych. Dla dużej liczby ankietowanych relacja katechisty z Bogiem i przygotowanie metodyczne, jak również posiadanie odpowiednich cech, było równie ważne. Przykładem mogą być wypowiedzi takie jak: „człowiek żyjący sakramentami, w stałej bliskości z Jezusem, o dość rozległej wiedzy religijnej i znajomości Słowa, posiadający odpowiednią kulturę, empatię”, „katechista otwarty na działanie Ducha Świętego, modlący się, doskonalący, otwarty na ludzi”, „przygotowany poprzez stałą formację dla katechistów, rekolekcje, osobisty rozwój duchowy, kochający Boga i ludzi. Katechista, który otrzymał misję”, „Człowiek, który ma żywą wiarę i osobową relację z Bogiem, szacunek dla każdego dziecka Bożego i troskę o zbawienie wszystkich”, „osoba, która zdobyła merytoryczną wiedzę oraz poprzez swoje własne zaangażowanie i żywą wiarę świadczy o wartości przekazywanych treści”.

Zakończenie

Analiza dokumentów, badania empiryczne i obserwacja działalności Szkoły Katechistów pozwoliły na stworzenie realnej sylwetki absolwenta Szkoły Katechistów. Wyniki badań zasadniczo potwierdzają założenia twórców szkoły. Katechista to powołany głosiciel katechez, który obdarzony jest przez Boga charyzmatami niezbędnymi do realizacji zadań apostołskich. Odkrywanie powołania u badanych katechistów następowało w różnych momentach życia, część z nich, sama rozeznając taką potrzebę, udawała się do proboszczów po opinię, aby móc zacząć formację, część została do tego skierowana i powołanie do tej posługi odkrywała w czasie formacji lub już w trakcie pracy z katechizowanymi. Misja katechisty skupia się na trzech wymiarach: głoszeniu, modlitwie i formacji.

Formacja, której poddawani są katechiści, oparta jest na dobrze skonstruowanym programie uwzględniającym najważniejsze filary dobrego przygotowania do tej posługi. Formacja w Szkole Katechistów przyczynia się do nabywania potrzebnych kompetencji. Sami katechiści przyznali, że formacja duchowa, jak i merytoryczna bardzo pomaga im w pełnieniu obowiązków. Jest rzeczą oczywistą, że będą napotykali na nowe problemy, dla których będzie trzeba szukać rozwiązań we własnym zakresie, co jest jednym z założeń projektu. Przygotowanie podstawowe, uzupełniane w trakcie formacji permanentnej, pomaga im zaradzić większości pojawiających się przed nimi wyzwań. Z przeprowadzonych badań wynika, że katechiści potrafili poradzić sobie z większością pojawiających się w trakcie katechez problemów w stopniu zadowalającym. Merytoryczne przygotowanie i zastosowanie poznanych metod aktywizujących pozwoliło im dotrzeć do każdej grupy katechizowanych.

Po przeanalizowaniu ankiet można wnioskować duże zaangażowanie katechistów w swoją pracę, podejmowanie różnych działań, głównie w ramach katechez sakramentalnej. W obszarze działalności katechistów z pewnością brakuje katechez okazjonalnych oraz dedykowanych różnym grupom formacyjnym bądź modlitewnym. Wydaje się, że brakuje także formacji, która przygotowywałaby absolwentów do indywidualnego towarzyszenia osobom na ścieżkach poszukiwań wiary i budowania relacji z Bogiem. W czasie, gdy kierownictwo duchowe przeżywa kryzys, pełnienie takiej posługi wydaje się być bardzo istotne zwłaszcza przez osoby o pogłębionej duchowości posiadające szczególne kompetencje i łaskę, aby móc pomagać innym w ich rozwoju duchowym²⁰.

²⁰ Por. S. Urbański, *Kierownik duchowy*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 415.

Jak wskazują badania, ciągłym wyzwaniem dla formacji w Szkole Katechistów jest wciąż wspieranie posługi absolwentów przez systematyczną formację w parafii. Może to wynikać wciąż ze zbyt niskiego zainteresowania duchowieństwa posługą apostolską świeckich i ich ograniczoną otwartością na posługę świeckich w parafii. Formacja w szkole i parafii powinna iść w parze i się wzajemnie uzupełniać. Cieszy natomiast fakt, że katechiści poza zajęciami w ramach formacji stałej, odbywającymi się dwa razy do roku, formują się, dodatkowo uczestnicząc w spotkaniach wspólnot i ruchów parafialnych, rekolekcjach, warsztatach i szkoleniach.

Zasadnicze wnioski pastoralne wynikające z badań zwracają uwagę na konieczność opracowania szczegółowego planu dla formacji stałej. Przygotowany program powinien zawierać nie tylko wykłady dostosowane do aktualnych wyzwań, przed którymi staje wspólnota Kościoła, ale obejmować także systematyczną analizę potrzeb merytoryczno-dydaktycznych katechistów. Dostosowane do aktualnych potrzeb warsztaty powinny wspierać działania katechetyczne absolwentów w parafiach. Warto także w projekcie katechezy dorosłych pochylić się nad ewaluacją katechez jako metody wspomagającej działania ewangelizacyjne, a także przestrzeń korygowania ewentualnych błędów i nieścisłości. Równie ważna wydaje się być formacja parafialna, w tym także zajęcia w małych grupach. Katechiści, dzieląc się własnym doświadczeniem, a także wypracowanymi i sprawdzonymi metodami, mogliby wzajemnie wspierać się na często trudnej drodze głoszenia Ewangelii dorosłym. W części taką rolę pełnią rekolekcje przygotowywane przez Szkołę Katechistów, jednakże nie wszyscy absolwenci w nich uczestniczą, a zakres pracy warsztatowej, z racji swojej rekolekcyjnej formy, jest w tym czasie dość ograniczony. Należy także zwrócić uwagę na potrzebę ścisłej współpracy katechistów z proboszczem. Wzajemna relacja i współpraca wzbudza i umacnia motywację do działań katechetycznych, a także jest istotnym wsparciem w sytuacjach trudnych, takich jak np. obojętność katechizowanych czy czysto formalne podejście do spotkań. Wszystkie te działania miałyby na celu wspieranie działań katechistów, aby założenia teoretyczne dotyczące sylwetki katechisty pokrywały się z praktyką, a realny obraz absolwenta Szkoły Katechistów z pierwotnymi założeniami.

Katecheza dorosłych wskazuje na szczególny fakt potrzeby relacji w dawaniu świadectwa o Osobie Jezusa Chrystusa. Człowiek jest istotą relacyjną. W relacji z drugą osobą odkrywa nie tylko swoją tożsamość, ale także dotyka głębi własnych poszukiwań skupionych wokół tajemnicy Boga i Jego zamysłu wobec każdej osoby. Posługa katechistów, nastawiona na świadectwo i towarzyszenie katechizowanemu na drodze nawrócenia i pogłębiania wiary, jest we współczesnym świecie wymownym znakiem odpowiedzi Boga na potrzeby współczesnego człowieka potrzebującego zatrzymania, refleksji i pewnego kroczenia na drodze ku pełni dojrzałości.

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie realnej sylwetki absolwenta Szkoły Katechistów Archidiecezji Poznańskiej z uwzględnieniem nie tylko intencyjnych zamierzeń wynikających z dokumentów Kościoła, refleksji Synodu Archidiecezji Poznańskiej i założeń katechezy dorosłych, ale także hospitacji katechez oraz samooceny katechistów. Na opis sylwetki absolwenta składają się trzy wymiary: powołanie i misja katechisty, formacja, kompetencje. Pytania badawcze, które wyznaczają obszar badań, to: „W jakim stopniu teoretyczna idea szkoły jest zgodna z poczuciem misji do głoszenia katechez dla dorosłych oraz realnymi kompetencjami katechistów?”, „Jak kompetencje katechistów oceniają obserwatorzy katechez?”, „Jak oceniają formację w szkole sami katechiści?”, „Na ile treści prezentowane w szkole są przydatne w nabieraniu potrzebnych później kompetencji?”. Biorąc pod uwagę celowość pracy, dokonano analizy dokumentów oraz przeprowadzono ankietowe badania empiryczne. Wizja sylwetki katechisty została odniesiona do wyników badań. Rezultatem pracy jest zauważenie generalnej zasadności powziętych założeń twórców szkoły z praktyką. W niektórych obszarach realna sylwetka absolwenta jednak różni się od tej wyznaczonej w idei. Dopracowania wymaga obszar formacji stałej i ewaluacji katechez.

Słowa kluczowe

katechiści, archidiecezja poznańska, katecheza dorosłych, kompetencje, sylwetka absolwenta

Profile of a graduate of the School of Catechists – between theory and practice

Summary

The aim of this article is to present the genuine profile of the graduate of Poznan Archdiocese School of Catechist, in terms of not only the intentional targets, which stem from Church documents, reflection after the Poznan Archdiocese Synod and the adults' catechism assumptions, but also on the base of the observation sheets conducted by the catechists and their self-evaluation. There are three fields in which the graduate profile is concerned; the vocation and mission of the catechist, the educational status, and his or her abilities. The questions asked in this research are following: “To what extent is the theoretical school concept consistent with the sense of the adults' catechists mission, and also with the real abilities of the catechists?”, “What is the opinion of the catechists' abilities given by their observers?”, “What is the opinion of the school formation by the catechists themselves?”, “How far is the school formation useful in getting the further competencies?”. Taking into account the sense of the following research, both the analysis of the documents and the survey research have been accomplished. The vision of the catechist profile has been referred to the results of the following research. The results of the study prove the general validity of the school authors with the practice. However, in some of the fields, the real graduate profile distinguishes from the one presented in the documents mentioned above. The area of permanent formation and evaluation of catecheses needs to be refined.

Keywords

catechist, Archdiocese of Poznan, adult catechesis, competences, profile of the graduate

Bibliografia

- Dekret nr N.2977/2010 z dnia 15.05.2010 r.*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Poznaniu.
- Dokumenty Synodu Archidiecezji Poznańskiej w latach 2004-2008*, Poznań 2008.
- Franciszek, *List motu proprio „Antiquam Ministerium”*, Warszawa 2021.
- Hadryś J., *Formacja duchowa świeckich w Szkole Katechistów Archidiecezji Poznańskiej*, „Studia Gnesnensia” XXXI.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”*, Warszawa 1980.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2006.
- Knowles S. M., Holton III E. F., Swanson R. A., *Edukacja dorosłych. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2009.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.
- Łabendowicz S., *Katecheza dorosłych kościoła posoborowego w świetle dokumentów i literatury katechetycznej*, Radom 2007.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020.
- Paweł VI, *Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi”*, Wrocław 2001.
- Pilarczyk H., *Katechista – świadek, ewangelizator, formator. Katecheza dorosłych w kontekście duszpasterstwa rodzin wobec ponowoczesnych tendencji współczesnego świata*, w: *Duszpasterstwo rodzin w teorii i praktyce*, red. A. Pryba, Poznań 2015.
- Sobór Watykański II, *Dekret „Ad gentes divinitus” o działalności misyjnej Kościoła (1965)*, Poznań 2002.
- Sobór Watykański II, *Dekret „Apostolicam Actuositatem” o apostołstwie świeckich (1965)*, Poznań 2002.
- Sobór Watykański II, *Dekret „Christus Dominus” o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele (1965)*, Poznań 2002.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna „Lumen gentium” o Kościele (1964)*, Poznań 2002.
- Szkoła Katechistów, <http://www.katecheza.pl/> [dostęp 21.04.2022].
- Szkoła Katechistów, <http://www.katecheza.pl/zarys-projektu/10-formacja-katechistow> [dostęp 27.04.2022].
- Urbański S., *Kierownik duchowy*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 415.
- Wieradzka A., *Szkoła Katechistów jako odpowiedź na wezwanie Synodu Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008*, w: *Zawsze z Tobą. Księga pamiątkowa ofiarowana Bp. Zdzisławowi Fortuniakowi na 50-lecie kapłaństwa*, red. J. Hadryś, Poznań 2013.
- Wieradzka-Pilarczyk A., *Coaching jako metoda wspierająca głoszenie Dobrej Nowiny*, w: *Idźcie i głoscie*, red. A. Wieradzka-Pilarczyk, Poznań 2017, s. 171-186.
- Wieradzka-Pilarczyk A., *Tożsamość religijna młodych Polaków*, Poznań 2015.
- Wieradzka-Pilarczyk A., Machalski J., Ochla M., Pilarczyk H., Sienkiewicz M., *Dojrzałość religijna kandydatów do bierzmowania. Teoretyczna i empiryczna refleksja nad miejscem sakramentu bierzmowania w życiu Kościoła*, „Teologia Praktyczna” 17(2016).